

УДК 378:37.032

ЗАГНИБИДА Раїса Павлівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри готельно-ресторанної та курортної справи,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
e-mail: raya_dm@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИЗМУ

У статті висвітлено результати аналізу особливостей формування професійної культури майбутніх менеджерів туризму; доведено, процес професійної підготовки майбутніх менеджерів туризму має базуватися на основі прогностичного обґрунтування розвитку сфери туризму в Україні; обґрунтовано необхідність раціонального поєднання теоретичного та практичного компонентів, аудиторної та позааудиторної діяльності у процесі формування професійної культури майбутніх менеджерів туризму.

Ключові слова: менеджер туризму, професійна культура, професійна культура менеджера туризму, вищий навчальний заклад.

Постановка проблеми. Позитивна тенденція розширення поля туристичної галузі у нашій країні вимагає підготовки фахівців для роботи у різних її сферах.

Постає питання професійної підготовки компетентних фахівців у сфері туризму, що зможуть брати на себе відповідальність за здійснення самостійно прийнятих рішень, будуть спроможні до співпраці, освіти та творчої діяльності, йти на компроміси, прагнути взаєморозуміння та життя без протиріч у соціумі [1].

При цьому, стрижневим компонентом професійної діяльності фахівця виступає усвідомлення самоцінності як носія професійної діяльності, в якій і відображається рівень професійної культури особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх фахівців у навчально-виховній діяльності вищого навчального закладу представлені у наукових розвідках С. Архипової, І. Беха, С. Вітвицької, І. Зязюна, Н. Ничкало, В. Стрельнікова, М. Фіцули та ін.

У контексті професійної підготовки фахівців майбутніх фахівців в умовах вищого навчального закладу особливо актуальним є подолання розриву між теоретичною і практичною підготовкою. Ці питання стали предметом дослідження у працях Г. Лоїк, О. Фастовець; питання адекватності теорії запитам практики представлені у роботах

Л. Герасимчук; на особливості подолання суттєвих відмінностей між академічним і практичним середовищами вказують С. Мартинова, О. Черчик, М. Чорна та ін.

Питання підготовки менеджера туризму в Україні висвітлюється у наукових доробках вітчизняних учених О. Бейдика, Т. Коваль С. Поповича, О. Любіцевої, В. Федорченка та ін. Науковцями окреслюються загальні питання і проблеми підготовки кадрів для туризму, окреслюються особливості зарубіжного та вітчизняного досвіду цього напрямку професійної освіти, ставляться питання створення моделі спеціаліста туристичної сфери, розглядається система безперервного ступеневого навчання в туризмі, подається аналіз навчально-методичних комплексів спеціальності.

Шляхи формування професійної компетентності майбутніх менеджерів туризму є предметом наукових розвідок Н. Бондар, С. Кобзової, Г. Лоїк, В. Федорченко та ін.; теоретико-методологічні підходи щодо формування професійної культури майбутнього менеджера туризму висвітлені у працях А. Казьмерчук, Ю. Матвіїв-Лозинської, О. Нетребіної та ін.

Водночас вважаємо за доцільне зазначити, що у теорії та практиці підготовки фахівців у галузі туризму ще недостатньо розроблено питання формування професійної культури майбутнього менеджера туризму в умовах вищого начального закладу; недостатньо дослідженими є питання використання інноваційних технологій у процесі професійної підготовки, оптимального поєднання теоретичного і практичного компонентів, аудиторної та позааудиторної діяльності на різних етапах професійної підготовки.

Мета статті полягає в аналізі особливостей формування професійної культури майбутніх менеджерів туризму в умовах вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Аналіз досліджуваної проблеми потребував теоретико-методологічного осмислення понять «культура», «професійна культура», «професійна культура менеджера туризму».

Культура (за матеріалами вільної енциклопедія Вікіпедія) – сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом його історії; історично набутий набір правил всередині соціуму для його збереження та гармонізації.

Професійна культура невіддільна від культури особи, яка є представником певного роду професійної діяльності.

У своєму дослідженні розглядаємо професійну культуру майбутнього менеджера туризму як результат володіння особистістю системою наукових та практичних знань, умінь та навичок, професійних якостей та цінностей менеджера туризму, професійним мисленням, способом діяльності в сфері туристичного бізнесу та здатністю до творчої самореалізації у сфері професійної туристичної діяльності [2].

Погоджуємося із твердженням С. Королюк, що «зміст і структура професійної культури менеджера є складовою загальної культури та професійних компетентностей і виступає складним ціннісним утворенням, яке характеризується не лише особистою, духовною і матеріальними культурами, але й задоволенням в управлінській праці, знаннями в галузі економіки, психології, менеджменту тощо» [3].

Менеджер туризму має мобільно реагувати на всі зміни в суспільстві і приймати адекватні рішення. Основними професійними якостями менеджера туризму є ті, які дозволяють створювати інноваційний соціокультурний простір; дають змогу працювати в команді. Не менш важливими залишаються особистісні – комунікабельність, активність, толерантність, здатність до самоорганізації та самовдосконалення. Відповідно до галузевого стандарту, показником готовності до здійснення професійної діяльності менеджерів туризму є здатність: до колективних дій; організації взаємодії в колективі; професійного спілкування; забезпечувати гармонійні та конструктивні взаємовідносини при виконанні професійних завдань для досягнення цілей професійної діяльності; толерантно сприймати культуру та звичаї інших країн і народів; працювати в полікультурному середовищі для забезпечення успішної кроскультурної комунікаційної взаємодії у міжнародному туристичному обміні (бізнесі); критики та самокритики; працювати самостійно і автономно; діяти з позицій соціальної відповідальності, займати активну громадянську позицію та розвивати лідерські якості; виконувати професійну діяльність у відповідності до стандартів якості; формування

культури мислення, її сприйняття; навчання; формувати нові ідеї (креативність); адаптації до нових ситуацій у професійній діяльності.

Специфіка професійної діяльності менеджера туризму передбачає визнання суб'єктами професійної діяльності необхідності розвитку туристичної сфери України як пріоритетного напрямку національної економіки та культури, важливого фактору підвищення міжнародного престижу країни й органічне поєднання особистісних і професійних якостей.

З урахуванням цього, визначальною ідеєю професійної підготовки менеджера туризму у статті визнано ідею спрямування даного процесу на засвоєння майбутніми фахівцями особливостей туристичної індустрії в Україні, оволодіння сучасними знаннями щодо особливостей стратегічного управління і планування туристичним підприємством, координації інтеграції всіх його підрозділів; формування умінь і навичок виконання інформаційно-аналітичної управлінської діяльності, роботи з програмами MS Outlook, MS Access і MS Excel; формування професійно зумовлених особистісних якостей та професійних компетентностей, а отже – професійної культури.

Якість навчально-виховного процесу в умовах вищого навчального закладу визначається не тільки обсягом засвоєного майбутнім фахівцем змісту знань, умінь і навичок професійної діяльності, а й усвідомленням норм, правил, моделі професійної поведінки менеджера туризму, сформованістю професійного кредо; ідентифікацією з професією, бажанням та вмінням постійно самовдосконалюватися. Власне мова йде про необхідність посиленої уваги до процесу формування професійної «Я-концепції» майбутнього менеджера туризму.

Професійна Я-концепція включає усвідомлення себе як професіонала, носія професійної культури, представника певної професії. Особливості продуктивної Я-концепції зумовлені особливостями етапу професійного становлення й особливостями професійної діяльності. При цьому зазначимо, що важливим при цьому є мотивація розвитку «образу Я», яка формується як в умовах як аудиторної, так і позанавчальної діяльності, а відтак – залишається необхідною посилена увага до системи організації позанавчальної діяльності. До прикладу, у майбутніх менеджерів туризму, що готуються проходити практику, відповідно до усіх вимог, формується готовність до освоєння засад майбутньої професійної діяльності; створюється можливість апробувати спеціальні теоретичні знання у безпосередній практичній діяльності; оволодіти певними професійними нормами, традиціями притаманними професії «менеджер туризму»; виробити власний стиль професійної діяльності тощо.

Погоджуємося із думкою Г. Лоїк, котра доводить, що сьогодні спостерігається стійка залежність між професійними успіхами менеджерів туризму і якістю їх підготовки з інформаційних технологій. Зростання вимог до інформаційної діяльності в сфері менеджменту, пов'язаних з необхідністю швидкої обробки інформаційних потоків, зумовлює впровадження інформаційних технологій для підвищення результативності, інтенсивності та інструментальності професійної діяльності фахівців, зниження трудомісткості процесів використання ними інформаційного ресурсу [4].

Інноваційні технології, що інтенсивно запроваджуються у сферу практичної діяльності менеджера туризму, мають використовуватися у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. Тому особливої ваги набуває питання створення необхідних умов для постійного поглиблення професійних знань, формування умінь і навичок професійної діяльності, ознайомлення з вітчизняним та зарубіжним досвідом роботи фахівців сфери туризму.

У процесі професійної підготовки майбутніх менеджерів туризму необхідним є оптимальне поєднання теоретичного і практичного компонентів, аудиторної та позааудиторної діяльності. Так, сучасна дослідниця А. Казьмерчук, розглядаючи методологічні підходи щодо формування професійної культури майбутнього менеджера туризму, які використовуються у позааудиторній діяльності вищого навчального закладу, доводить, що кожен з них відіграє значну роль у цьому процесі. Основними з них називає: суб'єктний (характеризується визнанням особистості як продукту соціального розвитку, носія культури, який за сприятливих умов може набувати нових форм та рис);

культурологічний (сприяє здатності особистості реалізуватися та орієнтуватися в естетичних, моральних, правових, професійних та інших цінностях, що сприяють формуванню професійної культури); діяльнісний (спонукає до пізнання та усвідомлення своєї професійної та особистісної придатності); професіографічний (надає описово-технічну та психофізіологічну характеристику професії, необхідні знання, вміння та якості в ній); компетентнісний (забезпечує здатність до ефективної діяльності, відмінної від загальноприйнятих норм та шаблонів) [5]

У процесі професійної підготовки менеджерів туризму, спрямованого на формування професійної культури, доцільно враховувати: недостатність нормативної та інструктивно-методичної бази; діапазон менеджерських спеціалізацій, різноманітність можливих місць роботи після закінчення вищого навчального закладу (як в Україні, так і за рубежом); недостатню розробленість технологій формування професійної компетентності менеджерів туризму.

Концепція професійної підготовки менеджерів туризму має базуватися на основі прогностичного обґрунтування розвитку сфери туризму в Україні. Реальність є такою, що «у галузі туризму основною проблемою на сьогодні є неефективне та нераціональне використання відповідних ресурсів, сучасний рівень розвитку туристичної індустрії не відповідає наявному потенціалу. Ситуація, що склалася в туристичній сфері останнім часом, вимагає активного пошуку шляхом подолання кризових явищ та інтенсифікації виробництва туристичного продукту із забезпеченням необхідної його якості» [6].

З урахуванням сказаного, процес професійної підготовки майбутніх менеджерів туризму, спрямований на формування професійної культури, має носити випереджувальний характер.

Висновки. У ситуації постійної трансформації соціально-економічних послуг, розвитку інфраструктури туристичної галузі майбутніх менеджерів туризму потрібно готувати як до виконання певних функцій і ролей, так і до формування нової професійної культури.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у розробці організаційно-педагогічних умов та моделі формування професійної культури майбутніх менеджерів туризму в умовах вищого навчального закладу.

Список використаної літератури

1. Нетребіна О.Ю. Виміри синергетичного підходу до формування професійної культури майбутніх менеджерів туризму / О.Ю. Нетребіна // Євпаторійський ін-т соц. наук РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2013. – № 5(31). – С. 360–368.
2. Казьмерчук А.В. Формування професійної культури майбутніх менеджерів туризму в позааудиторній діяльності вищого навчального закладу : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / А.В. Казьмерчук. – Житомир, 2017. – 22 с.
3. Королюк С. Модель розвитку професійної культури сучасного менеджера організацій / С. Королюк // Імідж сучасного педагога. – 2013. – № 2. – С. 11–14.
4. Лоїк Г.Б. Формування професійної компетентності майбутніх менеджерів туризму засобами інформаційно-комунікаційних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Г.Б. Лоїк. – Вінниця, 2014. – 20 с.
5. Казьмерчук А. Методологічні підходи щодо формування професійної культури майбутнього менеджера туризму / А. Казьмерчук // Збірник наук. праць Уманського держ. пед. ун-ту. – 2011. – Ч. 3. – С. 91–100.
6. Гостева Н.П. Місце туристичної індустрії України у світі / Н.П. Гостева. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Dtr_du/2009_2/files/DU209_10.p f

References

1. Ntrebina, O. (2013). Measurements synergetic approach to the formation of professional culture of the future managers of tourism. *Yevpatoriya Institute of Social Sciences RHEI «Crimean Humanitarian University» Teaching science: theory, history, innovative technologies, 5(31), 360–368.* (in Ukr.).
2. Kazmerchuk, A. (2017). Formation of professional culture of the future managers of tourism in the extracurricular activities of the university. *Thesis (Ph.D Dissertarion).* Zhytomyr. (in Ukr.).
3. Koroliuk, S. (2013). Model of professional culture of the modern manager organizations. *Image of the modern teacher, 2, 11–14.* (in Ukr.).
4. Loyik, G. (2014). Formation of professional competence of the future managers of tourism by means of information and communication technologies. *Thesis (Ph.D Dissertarion).* Vinnytsia. (in Ukr.).
5. Kazmerchuk, A. (2011). Methodological approaches to the formation of professional culture of the future tourism manager. *Proceedings of uman state pedagogical university, 91–100* (in Ukr.).
6. Hostyeva, N.P. (2009). Place the tourism industry in the world Ukraine. Retrieved from http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Dtr_du/2009_2/files/DU209_10.pdf. (in Ukr.).

ZAGNYBIDA Raissa,

Ph.D., Assistant Professor of Hotel and Restaurant and the Spa Industry Department,
Carpathian National University named after V. Stefanik
e-mail: raya_dm@ukr.net

SPECIFIC FEATURES OF FORMATION OF FUTURE TOURISM MANAGERS' PROFESSIONAL CULTURE

Abstract. *The article deals with the features of formation of professional culture of future tourism managers. It is proved that the process of preparing of future tourism managers should be based on prognostic study of tourism in Ukraine.*

The purpose of the article is to analyze the peculiarities of professional culture formation of the future tourism managers in terms of higher education.

Methods. *Analyses, synthesis, comparison, systematization of scientific views on various aspects of preparing of future tourism managers.*

Results. *It is grounded that the indexes of formation of professional culture are professional qualities having allowed to create innovative social and cultural space; manage to work in a team (communication, activity, tolerance); are manifested in the ability to self-organization and collective action; interaction in the team; professional communication; tolerant perception of culture and other countries and peoples customs; work in a multicultural environment for successful cross-cultural communication interaction in international tourism exchange (business); criticism and self-criticism; work independently and autonomously; operate from positions of social responsibility; perform professional activities in accordance with the quality standards; creating a culture of thinking, its perception; teaching; adaptation to new situations in professional activities.*

Originality. *The basic idea of tourism manager training is known as the concept of directing this process to absorption features of future specialists of tourism industry in Ukraine, the mastery of modern knowledge about the strategic management characteristics and planning of tourist business; skills formation of informational and analytical management activities; formation of personal, professional qualities and professional competence and therefore – professional culture.*

Conclusion. *Future tourism specialists should be prepared to perform certain functions, roles and form a new professional culture.*

Key words: *tourism manager; professional culture; professional culture of tourism manager; higher education institution.*

Одержано редакцією 18.03.2017
Прийнято до публікації 23.03.2017